

ПЕТАР ХР. ИЛИЕВСКИ
Филозофски факултет
Скопје

УДК 807.5—313

ПРИДОНЕС НА МИКЕНСКИОТ ГРЧКИ КОН ИНТЕРПРЕТАЦИЈАТА НА ХОМЕРСКИ ЛИЧНИ ИМИЊА

(Имиња со или без дигама)

А б с т р а к т: 1. Микенско-хомерски паралели на лични имиња; воспоставување на дигама во хомерскиот јазик. — 2. Суфиксот *-awon-* кај Хомер и во микенскиот. — 3. Етници на *-awones* и *-anes*. — 4. Антропоними со суфиксот *-iwon-* и патронимици на *-ibn-*. — 5. Суфиксот *-wos*. — 6. Форми на *-ewa(s)* изведени од *-eus-*. — 7. Заклучок: Корекции во грчките етимолошки речници врз база на микенски податоци.

1. Хомерските особни имиња одиграа значајна улога при дешифрирањето на линеарното В писмо. Но веднаш потоа, податоците од новооткриениот микенски грчки дијалект веќе можеа да послужат како контрола на етимолошките и историски објаснувања за поедини хомерски и класичногрчки имиња и форми.

Познато е дека кај Хомер има и стари ахајски јазичен слој, знатно постар од дијалектите што биле во употреба при дефинитивното оформување на поемите. Стари јазични елементи (основи и суфикси), како од ахајскиот грчки така и од предгрчките балкански и медитерански јазици, се кријат особено во ономастичкиот материјал.

Хомерските лични имиња досега често биле предмет на задлабочени студии и во најголем дел тие се правилно објаснети. Но има случаи, поедини ахајски, па дури и предгрчки имиња да се објаснуваат како грчки од аспект на подоцнежната состојба на грчките дијалекти и, обратно, чисто грчки имиња да се прогласуваат за негрчки. Микенските текстови од втората половина на II-от милениј пр. н.е. (околу 600 години пред Хомера), пружаат податоци во чија светлина можат да се решат повеќе проблеми што искрснуваат при интерпретацијата на спорни имиња.

Дешифраторите на линеарното В писмо во почетокот открија 57 микенско-хомерски паралели на лични имиња¹. Денес тој број е трипати поголем. Од 800 лични имиња, теоними и имиња на домашни животни, употребени кај Хомер, околу 160 се јавуваат и на микенските плочки во иста или малу поинаква форма а тоа е 20% од вкупниот фонд на хомерските имиња.

Од големиот број прашања што искрнуваат при микенско-хомерските паралели, ќе се запрам само на оние имиња за кои се претполагало дека содржеле дигама. Објаснувањата до средината на нашиов век кои допуштаа изгубена дигама и контракција на вокали во поодделни имиња, сега подлежат на сигурна контрола, зашто во микенскиот дигамата се чува во сите позиции, а контракции на вокали уште нема, сп.: *wo-i-ko-de* $\Phi\omicron\lambda\kappa\omicron\nu\delta\epsilon$, *ke-se-nu-wo* $\xi\epsilon\nu\Phi\omicron\varsigma$, *a-pi-po-re-we* $\alpha\mu\phi\iota\phi\omicron\rho\eta\tilde{\Phi}\epsilon\varsigma$ и др.

Уште во минатиот век класичните филолози открија многубројни траги од дигамата во хомерските текстови. Овој глас го нарекоа ајолски², бидејќи дигамата во ајолскиот се пазела до класичната епоха. Најрано таа е изгубена во јонско-атичкиот, но не веднаш во сите позиции³.

Со помошта на просодиската анализа е установено дека во 350 случаи почетната дигама прави позиција ако претходниот збор завршувал на краток вокал и консонант (сп. $\xi\beta\alpha\nu\omicron\lambda\kappa\omicron\nu\delta\epsilon$ | — — | — $\cup$), а во 200 случаи (од подоцнешно време) — не прави. Одбележени се околу 500 примери во кои пред дигамата долгиот слог на кој завршува претходниот збор, го чува својот квантитет ($\epsilon\sigma\theta\iota\epsilon\tau\alpha\iota\ \mu\omicron\iota\ \omicron\lambda\kappa\omicron\varsigma$ — $\cup\cup$ | — — | — $\cup$), а во 70 случаи од поново време, тој се скратува. Во преку 2000 случаи претходниот краток вокал не се елидира пред збор што почнувал со дигама ($\Lambda\tau\tau\epsilon\iota\delta\eta\varsigma\ \tau\epsilon\ \acute{\alpha}\nu\alpha\tilde{\xi}$ — $\cup\cup$ | — $\cup\cup$ | —), а во околу 300 од подоцнешниот период краткиот вокал се елидирал во ваква позиција. Врз основа на документираните форми од дијалектите што ја пазеле дигамата подолго, овој глас (F) бил востановуван и во средината

¹ Кога на 1 јуни 1952 г. М. Вентрис се обидел да провери дали се микенските текстови можеби пишувани на грчки, покрај имињата на некои поголеми градови (*Pu-ro Pulos*, *Ko-no-so Knosos*, *A-mi-ni-so Amnisos* и др.), прочитал и многубројни имиња на познати херои од Илијада и Одисеја (како *A-ki-re-u Akhileus*, *E-ko-to Hektor*, *Ka-ra-u-ko Glaukos* и др.), кои недвосмислено ја потврдиле точноста на откриените фонетски вредности на силабограмите, сп. M. Ventris, 20 *Work Note* од I.VI 1952; M. Ventris — J. Chadwick, *Documents in Mycenaean Greek*, Cambridge 1956, II ed. 1973, pp. 92, 404

² K. Strung, *Die sog. Aiolismen der homerischen Sprachen*, Köln 1957; M. Lejeune, *Phonétique hist. du mycénien et du grec ancien*, Paris 1972, pp. 161 ss. 174—183.

³ Најпрво дигамата започнала да се губи пред гласот -o. Во интервокална позиција F се изгубила уште додека атичкиот и јонскиот биле во заедница. Во други позиции (λF , νF , ρF), судејќи по различните рефлексии во атичкиот и јонскиот (сп. ат. $\kappa\tilde{\alpha}\lambda\omicron\varsigma$, јон. $\kappa\tilde{\alpha}\lambda\omicron\varsigma$ < $*\kappa\alpha\lambda\Phi\omicron\varsigma$ ат. $\xi\epsilon\nu\omicron\varsigma$, јон. $\xi\epsilon\nu\omicron\varsigma$ < $*\xi\epsilon\nu\Phi\omicron\varsigma$, ат. $\kappa\omicron\rho\eta$, јон. $\kappa\omicron\rho\eta$ < $*\kappa\omicron\rho\tilde{\eta}$ и др.) F исчезнала по нивното разделување, cf. M. Lejeune, l.c. (n. 2); J. Chadwick, *Deux notes sur le digamma*, *Mélanges de linguistiques...*, Offerts à P. Chantraine, Paris 1972, 27—34.

на зборот, но не е секогаш лесно да се установи дали во ваква положба имало дигама или не. Во своето излагање третирам токму вакви случаи и тоа само кај хомерските лични имиња. Поради ограничениот простор се запирам само на имиња со суфиксот *-won-* (*-āwon-*, *-iwon-*), *-wos* и *-wa*, одн. *-ewa(s)*.

2. Врз основа на компаративен материјал од индоевропските јазици⁴ и грчките дијалекти, реконструиран е и.-е. суфикс *-āwon-*, којшто служи за образување на деноминативни форми со значење „снабден со нешто“, или „што врши нешто“, сп. ст. инд. *sahavan* ‘насилнички’ од *sahds-*, авест. *hazavan* од *hazah* ‘насилие’. Всушност, суфиксот првобитно бил само *-won-*; почетното *-a-* е издвоено од *a-*основи, а отпосле *-āwon-*, како самостоен суфикс се додавал и на други основи. Суфиксот *-āwon-* во грчкиот⁵, *-eōn-* во јон. -атичкиот со метатеза на квантитетот, а во некои дијалекти (особено во дорскиот) *-ān*, *-ānos* со контракција претставува мешавина на наследени (и.-е.) и предгрчки елементи. Во првиот милениј пред н.е. тој не е продуктивен. Сè на сè има само 45 форми, најмногу антропоними (24), теоними (5), етници (7) и апелативи (11), повеќето од предгрчки основи. Речиси сите документирани лични имиња на *-āwon-* се митолошки, а хомерските се обично предгрчки или на Тројанци и на нивните сојузници. Неколкуте етници на *-āwon-* се, главно од Мала Азија (Кападокија). Кон оваа група на имиња некои филолози го вбројуваат и теонимот *Poseidāōn*.

Во микенскиот грчки суфиксот *-āwon-* е многу попродуктивен. Од околу 2000 лични имиња триесеттина се на *-āwon-*, наспроти 24 од неколку десетини илјади грчки имиња од I милениј. Седум микенски лични имиња: *A-ka-ta-wo*, *A-mi-ta-wo*, *A-re-ta-wo*, *E-ta-wo-ne-u* (проширено уште и со суфиксот *-eus*), *I-ja-wo-ne*, дат., *Ma-ka-wo*, *O-qa-wo-ni*, дат. и теонимот *Pa-ja-wo*, имаат полни паралели кај Хомер: *Ἀλκίῶων*, *Ἀμυτιάων*, *Ἀρετιάων*, *Ἐτεωνεύς*, *Ἰάων*, *Μαχάων*, *Ἀμ-οπάων* и *Παίῳων*.

Името на *Poseidōn*, меѓутоа, во микенскиот секогаш се предава без дигама, како *Po-se-da-o*, ген. *Po-se-da-o-no*, дат. *Po-se-da-o-ne*, варијанта *Po-se-da-o-ni*, како и во изведенските *Po-si-da-i-jo/-de* *Posidāion/de* ‘храм на Посејдон’ и *Po-si-da-e-ja*, веројатно ‘жена на *Posejδōn*’. Сугестијата дека првобитно овој теоним гласел *Ποσειδάων* се базира на коринтската форма во ген. *ΠοτΕδᾶ-Φωνος*, dat. *ΠοτΕδᾶ(Φ)ο(v)ι* (*Del.* 123). И денес има класичари, дури и микенолози како Вл. Георгиев⁶, кои сметаат дека дигамата овде

⁴ Cf. Brugmann, *Grundriss*¹ II, 1, 321s.; Wackernagel-Debrunner, *Altind. Gramm.* II, 2, pp. 900s.; R. Jakobson, *KZ* 57, 104s.

⁵ Овој суфикс е подробно анализиран од холандскиот класичен филолог C. J. Ruijgh во *REG* 80, 1967, pp. 6—16; *Minos* 9, 1968, 109—154.

⁶ Cf. *Proceedings of the Cambridge Colloquium on Myc. Studies*, 1966, pp. 104—124. В Георгиев смета дека микенскиот е којнѐ од протојонски, кој започнал да ја губи дигамата уште во предмикенско време и протоајолски којшто ја чувал дигамата.

отпаднала. Меѓутоа, во микенскиот редовно се бележи дигамата на нејзиното етимолошко место. Да беше ова име образувано со суфиксот *-āwon-*, дигамата ќе беше сигурно одбележена како и во многу други случаи.

Р. Kretschmer знаел за коринтската форма на ова име, но сепак (уште во почетокот на нашиов век, Glotta 1, 1909, 27s.), следејќи го Fick, го објасни како сложенка од и.-е. **posei*, вокат., со асибилација на *t* пред *i* од *potis* 'господар, маж' и предгрчкото *dās* 'земја', од *-s*-основа, кое се среќава како прв елемент во *Damātēr* Δημήτηρ 'Мајко земјо'. Сложенката е образувана со суфиксот *-ōn*, со кој се прават супстантиви што означуваат лица, божества и животни. Овде во епikleза таа значи: 'О господаре на земјата'. Забележително е дека микенските текстови ја потврдија оваа етимологија на Кречмер. Формата *Po-si-da-i-jo*, каде што вокалите *-a-i-* се напишани одделно, покажува дека тие не образуваат дифтонг, а дека се одделени со едно *h* од *s* на *dās*. Истото се гледа и од формата на ж. р. *Po-si-da-e-ja* изведена од **Posidaheus*, каде што исто така нема ни траг од *-āwon-*.

Очигледно, коринтската форма со дигама претставува иновација, по аналогија на личните имиња со суфиксот *-āwon-*, а пред сè на *Paiāwōn*. Една аналогија од современите јазици може да биде инструктивна. Во западните македонски дијалекти интервокалното *в* се губи, освен во случаи каде што *в* претставува морфолошки значајна единица (на пр. во членските форми *-ва*, *-ве*, *-во*, во морфемата *-ва* кај глаголи од типот на *оси́ава*, *крева* и др.), а во северните македонски говори не само што се чува интервокалното *в*, туку и други нестабилни гласови, како *х* и *ј*, во интервокална позиција преоѓаат во *в*, на пр. *снава* (од *снаха*), *бејав* (од *бејаха*), *чива* (*чија*) и др.⁷ Така и во коринтскиот дигамата, која сè уште се чувала, но чувството за нејзиното етимолошко место веројатно било расколебано, се вметнувала и таму каде што не ѝ е местото (во случајов на местото од *h*).

Врз основа на ајолските форми 'Ερμάων, тесалското 'Ερμαῖος исто така се претполагаше дека во теонимот 'Ερμῆς, лезб. 'Ερμᾶς, скратено од 'Ερμάων, имало дигама⁸. Но во микенскиот и ова име се пишува без дигама; *E-ma-ha*, дат. *Hermāhāi*, ген. *E-*

⁷ Сп. и *E-ne-si-da-o-ne*, дат. со 'Ενωσί-χθων, ἔνωσί-γαίος (Hom.) и 'Ενωσί-δας тип τερψι-μβροτος. Според J. Chadwick, *Res Mycenaee*, Göttingen 1983, 363 s. теонимот е од предгрчко потекло; има тешкотии да се објасни со *posis* - *dās*.

⁸ Б. Конески, *Историја на макед. јазик*² 1982, стр. 78, 95.

⁹ Сп. F. Bechtel, *Gr. Dial. I*, p. 64, 173. Bechtel, претполага дигама и во теонимот 'Αρῆς врз основа на лезбиските форми 'Αρεῖς, ген. Хом. 'Αρῆος, дат. 'Αρῆι, ак. 'Αρῆα, ајол. 'Αρούς, 'Αρεαί, 'Αρευα. Меѓутоа, микенските форми *A-re*, дат. *Arei*, *A-re-i-jo*, лично име *Areios*, кое одговара на хомерското *Areios*, потоа личните имиња *A-re-i-me-ne*, *A-re-me-ne*, сп. J. Chadwick, ЖА VIII, 2, 237—239; *Pa-na-re-jo* и др., ја исклучуваат можноста дека овде можело да има дигама.

ta-ha-o Hermāhāo (или светилиште *Hermāhāon*). Формата 'Ερμάων, ген. -ωνος е неоспорно иновација, како и Ποτειδάων, ген. -ωνος, а формата 'Ερμάς има полна паралела во Ποτειδάς.

3. Во некои грчки дијалекти (тесалски, дорски, аркадски), по губењето на дигамата, суфиксот *-āwon-* се контрахира во *-an-*, сп. 'Αλκιῶν, -ῶνος. Ова им дало повод на некои филолози¹⁰ да допуштат дека и етниците на *-anes* ('Αζᾶνες, 'Ακαρνᾶνες и др.) се добиени на ист начин од *-āwones*. Според Jakobson (l. c.) во јонскиот суфиксот е контрахиран во *-ην*: 'Αζήν, 'Ελλην, Αἰνιήν, неконтрахирано е само 'Ιάωνες (Хом.). Врз основа на личното име 'Αμυθᾶων, кое го смета за етник изведен од називот на областа 'Αμυθωνία (Елида), тој го реконструира и *'Αμυθᾶνες. Исто така наоѓа дека 'Ελικᾶων е етник од *'Ελικᾶνες од топонимот 'Ελικη 'пациште'. Врз основа на вака реконструирани од други реконструирани и недокументирани форми тој ги објаснува и северозападните дорски форми, ајтолското 'Αγριᾶνες, од 'Αγρίνιον (Ајтолија), Αἰνιᾶνες од Αἰνία, акарнанското Φοιτιᾶνες од Φοιτία. — 'Απισᾶων го смета за етник од *'Απισᾶνες, потоа илирското 'Αγριᾶνες: 'Αγριεῖς, 'Εγχεῶνες: 'Εγχελεῖς со алтернација на завршоците *-ānes*: *-eīs*, за што наоѓа основа во сличноста на функциите од суфиксите *-eus* и *-awon-*, за кое гледа потврда во Πορθεῖς: Πορθᾶων, 'Αζεῦς: 'Αζᾶνες и др.

Микенските форми, меѓутоа, ова не го потврдуваат. Во микенскиот има само еден ваков пример на лично име од етник. Тоа е *I-ja-wo-ne*, во дат. синг. или ном. пл. од етникот, што одговара на хомерското 'Ιάωνες, јон. -ат. 'Ιων, тесал. 'Ιᾶν. Треба да се одбележи дека Грците во Мала Азија биле нарекувани 'Ιᾶφones и од соседите, сп. еврејското *Yāwan*, етник за Грци, позајмено во времето кога интервокалната F уште се чувала. Микенскиот јасно покажува дека овде има совпаѓање на два различни суфикса: *I-ja-wo-ne* го содржи суфиксот *-awon-*, но има многу други етници на *-anes*, во кои нема ни траг од дигама, на пр. *A-pu₂-ka-ne*, *E-ke-ra-ne*, *I-na-ne*, *Pa-ki-ja-ne* (*Sphagianes*), *Re-ka-ta-ne*, *Wo-tu-wa-ne* и др., употребувани и како топоними. Таков етник е и 'Ελλάς, 'Ελληνες со *-anes*, а не *-αφones*. Првиот слог од суфиксот *-ān-es* е издвоен од прегрчките топоними на *-āna*: 'Αθᾶναι, 'Αθῆναι, Μυκᾶνῃ, Μυκῆνῃ и др. Следователно и етимологијата на суфиксот *-ānes* од *-āwones* треба да се отфрли како неоснована¹¹.

4. Кај Хомер има десетина лични имиња и два апелатива на *-ion-*: Ταλαῖων, Παυδίων, Μολίων, Νορίων, Δολοπίων, 'Αρίων, 'Αμφίων, теоними Κυλλοποδίων, 'Υπερίων и апелативите κίων 'столб' и

¹⁰ W. Schulze, *Kleine Schriften*, Göttingen 1933, p. 129; R. Jakobson, KZ 54, 1927, p. 285s.; 57, 1930, p. 76 ss.

¹¹ Сп. J. Chadwick, *The Ionian Name*, Greece and the Eastern Mediterranean in Ancient History and Prehistory, 1977, pp. 106..109.

βραχίων, изведено од βραχύς, кои се објаснети¹² како патронимиците и хипокористиците на -iōn, -iōnos со суфиксот -iō-, од типот на Πηλεῖων, Βουκολίων, οὐρανίων (од οὐράνιος) и др. Μεγυτοа, и овде станува збор за два различни суфикса. Првите од типот на Μολίων имаат долга јота и омикрон во косите падежи, а вторите — со кратка јота и омега. Тоа многу јасно се гледа кога ќе се скандира некој стих што содржи вакви имиња, сп. Α 750: καὶ νῦ κεν¹³ Ἀκτορίωνε Μολίωνε παῖδ' ἀλάπαξα (сп. и Ψ 346). Спонтано се јавува прашањето: Зошто е јотата во Μολίωνε долга, кога се наоѓа пред вокал исто како и во Ἀκτορίωνε? — Причината се должи на фактот што тука имало дигама, исто како и во суфиксот -āwon- со долга алфа.

Микенскиот пружа доказ дека во имињата на -iōn, -iōnos со долга јота, се крие суфиксот -iwon-, како што се гледа од примериве: *A-ri-wo*, кое напивно одговара на хомерското Ἀρίων, име на коњ, *Mo-ri-wo* — на Μολίων. Покрај спомнатите, во микенскиот се јавуваат и други имиња на -iwon- кои немаат адекватни паралели кај Хомер, на пр: **A-ki-wo* во патронимикот *A-ki-wo-ni-jo* Ἀχιλῆος, *E-ki-wo* Ἐχίφων, од ἔχis 'змија'. Хом. Ἐχίος можеби е скратено од сложени имиња со ἔχω, тип Ἐχέπωλος и сл., *Re-si-wo*, хипокористик Ἀρσίφων кон λῆσις, βούλεισις, αἵρεσις, *Re-u-si-wo* Ἀρσίφων, λέω¹³. Сите хомерски имиња на -iōn (-iφων) се митолошки, исто како и оние на -āōn (-āφων), пренесени преку епската традиција без дијалектни варијанти.

Треба да се одбележи дека во грчкиот има малу примери на -ā/iwon- со и.-е. етимологија како Μαχάφων — μάχη, Πίων, πείρα, ст. инд. *pivan*, *pivari*. Тоа неоспорно укажува дека и.-е. суфикс -won- во грчкиот се совпаднал со друг, предгрчки суфикс за образување лични имиња, теоними, етници и мал број апелативи. Како што е -āwon- образувано со елемент од а-основите, сп. *A-re-ta-wo* Ἀρετάφων од ἀρετή, така и -iwon- содржи елемент од i-основите, на пр. *Mo-ri-wo* Μολίφων од μόλις, а отпосле овие два суфикса функционирале самостојно, но во I милениј пред н. е. како што одбележивме, веќе не биле продуктивни¹⁴.

5. Суфиксот -wos е востановен со сигурност во голем број зборови и имиња кај Хомер и сега потврден од микенските текстови, како: καλός, мик. *ka-wo* καλφός, νηός < νᾱφός < *νασφός, лезб.

¹² Н. von Kamptz, *Homerische Personenamen*, Göttingen 1982, pp. 114, 135s. Сп. рецензија од потпишаниот во Ж. А. 33, 1, 1983,

¹³ С. J. Ruijgh, *Minos* 9, p. 149, овде ги вбројува и *Di-wo* Δίων, но во Δίφων, како и во *Qi-wo* Βίων, F е составен дел од основата.

¹⁴ Само во Ἀμφίων Kamptz (о. с.) открива F, меѓутоа според него таа не е од суфикс, а смета дека името е сложено од ἀμφι- и φίος < φίμαι, доколку не е хипокористик од Ἀμφιμαχος, Ἀμφιγένης, или сл. Во микенскиот се јавува име *A-pi-jo* кое, судејќи по ген. *A-pi-jo-to* Ἀμφίων, Ἀμφίωντος, исто така не го содржи суфиксот -iwon-.

ναῦος, мик. адјектив *na-wi-jo*; λαός, мик. *ra-wo* кое се среќава и во повеќе сложени лични имиња како *A-ke-ra-wo*, Хом. Ἀγέ-λαος (-λαφος), *ra-wo-do-ko*, Хом. Λαό-δοκος и др.

Овде можат да се одбележат неколку микенско-хомерски паралели на лични имиња и апелативи со овој суфикс, на пр.:

*De-ki-si-wo Dexiwo*s, скратено веројатно од Δεξι-λαφος, сп. Хом. Δεξιάρης од δεξιφός¹⁵.

E-te-wo-ke-re-we-i-jo, патронимик, Ἐτεφοκλεφείος сложен од ἐτεφός и κλεφεσ-.

Ro-ri-wo Πρόριφος 'сив', покрај *ro-ri-wa*, придавка во плур. од ср. род, во опис на платна, сп. Хом. Περίης, покрај πελφός, којшто е од истиот корен со πολифός од *pel-/*pol- (сп. P. Ch. DELG, s. v.)

Ta-na-wo Tanawos, лат. *tenuis*, покрај *ta-na-wa* во плур. ср. р., опис на колца, кај Хом. ταν(φ)ός, како и сложени со τανύ- и т.н.¹⁶

Но во реконструирањето на овој суфикс се отишло премногу далеку; него го откривале и таму каде што не му е местото. Така на пр. за придавката παλαιός се сметаше дека е изведена од *q^walai-wos¹⁷, каде што во првиот дел се претполагаше τῆλε < *q^wēle и суфикс -φος од типот на σκαίος < σκαифός. Оваа етимологија, меѓутоа, треба секако да се отфрли. Во микенскиот нема трага ни од лабиовеларот во почетокот, за што зборува др. Тодоровиќ, ниту од дигамата од суфиксот -wos.

Врз основа на елејската форма Ἐρφαόιος се претполагаше дека и теонимот Ἦρα е од *Ἦρφα со дигамата¹⁸. Меѓутоа, ова име се јавува во пилскиот натпис Tn 316 заедно со Зевс во дат. *Di-we* Δίφει како *E-ra*, дат. Ἐρῶι. Забележително е дека и во кипарскиот, каде што се пази дигамата до хеленистичко време, ова име се јавува без дигамата (сп. *Del.* 681, 4). Да беше со дигамата, во атичкиот името ќе гласеше Ἦρη, како κόρη.

Има и обратни случаи. Во микенскиот се јавува дигамата во имиња, каде што порано не се претполагала. Така на пр. името Ἄσιος е објаснето¹⁹ како епоним на градот Ἀσ(σ)ος во Епир, Мисија, Локрида, Крит и област во Троада и Лидија, од каде веројатно потекнува и името *Asia*. Суфиксот -sos во Ἄσος покажува дека е топонимот предгрчки. Во микенскиот има многубројни

¹⁵ Суфиксот -φος овде е востановен од Wackernagel уште во минатиот век, сп. *Vermischte Beiträge*, Basel 1897, p. 10s.; T. Knecht, *Geschichte der griech. Komposita vom Typ. τερψιμβροτος*, Basel 1944, p. 36.

¹⁶ Повеќе примери в. кај E. Risch, *Wortbildung zu Homer*², 168s.

¹⁷ E. Benveniste, *Origines*... , 1935, p. 97; сп. и P. Chantraine, *DELG*, s.v.; C. J. Ruijgh, *Etudes mycén.*, Amsterdam 1967, p. 216.

¹⁸ Исто така и објаснувањето на ἦρως од основа *ḡrowfos (Boisacq, *DELG* s. v. Ἦρα) е неодржливо. Микенската форма *ti-ri-se-ro-e Tris(h)ero(h)ei* не покажува траг од дигамата. Тоа е по секоја веројатност предгрчка основа на -ωс-не -ωF-, cf. C. J. Ruijgh, *Res Mycenaeae*, Göttingen 1983, p. 405, n. 51, од типот на предгрчките имиња Μίνως и Τρώς, cf. A. Heubeck, *Praegraeca*, Erlangen 1961, p. 48s.

¹⁹ H. von Kamptz, o. c. 116, 156s., 286s.

топоними и антропоними на *-sos*, на пр. *Pu-na-so*, етник *Pu-na-si-jo*; со иста форма на топонимот и антропонимот: *Pa-na-so* Πάρνασος, *Qa-da-so*, *Ru-na-so* и др. Меѓутоа етниот *Asios*, употребен како лично име и теоним, овде се јавува во формата *A-si-wi-jo Aswios*, *A-si-wi-ja*, *A-swi-ja* (*Po-ti-ni-ja*), со дигама, што упатува на врската со хетитскиот назив *Aššuiwa*. Следователно овде треба да се изврши корекција во интерпретацијата на хомерското име Ἀσιος, како изведенка од топоним со предгрчкиот суфикс *-σ(σ)ος*,

6. Сличен е случајот и со митолошкото име Αὐγείας. Се сметаше дека е тоа образувано со хипокористичниот суфикс *-eĩās*²⁰, како Αἰεΐας, Ἑρμείας, Σθενείας. Но покрај оваа форма позната е уште една, Αὐγέας, која може да биде постара, а Αὐγείας е веројатно поетска форма за да се избегне кретики. Во пилските микенски натписи неколку пати (An 192, 4; Jo 438, 23; Ta 711, 1) ова име се спомнува како *Au-ke-wa*²¹. На микенските плочки се среќаваат дваесеттина лични имиња и осум топоними на *-ewa*. Забележително е дека сите осум топонима на *-ewa* се документирани на пилските плочки, што покажува дека ваков тип на имиња бил раширен на Пелопонез. Не е исклучено дека и топонимите на *-ea*: Ἀλέα, Ἀσέα, Θυρέα, Νεμέα, Τεγέα, Τενέα, сите од Пелопонез, порано завршувале на *-ewa*. Тоа навистина дава повод формата Αὐγέας да се смета за постара по однос на Αὐγείας и поблиска до микенската *Au-ke-wa*. Во Атика е *-είας* наместо *-έας* на други места, сп. В., *HPN*, p. 76.

Посебно прашање е како да се објасни завршокот *-ewa*. До сега се дадени два предлога за тоа како можел да се развие суфиксот *-ewas* од *Augewas*: 1. дека името е изведено од αὐγεσ- со суфиксот — *ῥας*²² и 2. дека формите на *-e-wa* се изведени од основите на именски што завршувале на *-eus*, па и за *Au-ke-wa* се претпоставува една посредна форма **Augews*²³.

Со оглед на тоа што во микенскиот групата *sw* се чува непроменета, сп. горе *A-si-wi-jo Aswios*, па дури е откриен и посебен знак за *swi* (*64) и *swa*? (*82), можеби ќе се покажеше *s* и во Αὐγέ(ι)ας ако беше од **auges-was*. Втората претпоставка изгледа дека почива на поздрава подлога. Дублетите на топоними во кои алтернира суфиксот *-eus* со *-wa* од типот на *A-ke-re-u*: *A-ke-re-wa*, навистина, упатуваат на врската меѓу овие два суфикса. Не би се согласиле само со претпоставката на М. Lejeune²⁴ дека *-e-wa* било

²⁰ F. Bechtel, *Gr. Dial.* I, p. 63; H. von Kamptz, o. s. p. 119; E. Risch, o. c. p. 17 s. името го смета за ајолска форма (?), пак хипокористична.

²¹ Првпат ова име е прочитано во 1958, сп. М. D. Petruševski — P. Hr. Pievski, Ж. А. VIII, 2, 1958, p. 273.

²² М. Д. П., ЖА XV, 1, 1965, p. 12.

²³ M. Lejeune, o. c.; C. J. Ruijgh, *Et. myc.*, p. 165; сп. и M. Doria, *Aspetti della toponomastica micenea*, Firenze 1961 p. 421, 423, 435s; V. Georgiev, *Lingu. Balk.* IX, 1, p. 8; F. Bader, *Minos* 18 (1983), pp. 222 и др.

²⁴ *Mémoires de philologie mycénienne* II, p. 40, .. *Phonétique*... I. c.

развиено преку *-wj-*. Одамна е познато⁵⁵ дека дигамата во ваква позиција отпаѓала, веројатно преку асимилација. За тоа има примери и во микенскиот, сп. *i-je-re-u* ἱερεὺς: *i-je-re-ja* < **hierew-ja*. Да имало ваква група во формансот *-e-wa*, дигамата и овде сигурно ќе отпаднаше. Невозможно е во едно исто време една иста сонантска група да дава два различни рефlekса, еднаш *wj* > *jj* > *j*, а друг пат *wj* > *ww* > *w*. Многу е попросто овде да се допушти групирање на два суфикса со, речиси, идентична функционална вредност: *-ε/ηϜ-* од *-eus* и *-as*. Во народниот говор при деминутиви и хипокористици често се трупаат повеќе суфикси со исто значење (сп. *geiue*, *geiuyele/nye* и др.). И во микенскиот има случаи на образување лични имиња со два суфикса, сп. горе *E-ia-wo-ne-u*. Суфиксите *-won-*, *-eus*, *-as* служат за образување на хипокористици и понекогаш можат да се дуплираат. Така и *Au-ke-wa* Αὐκέ(Ϝ)ας може попросто да се објасни од *ΑὐκεϜ-ας.

7. Во најновите етимолошки речници на грчкиот јазик веќе се извршени корекции на повеќе зборови за кои порано се претполагаше дека содржеле дигама. Во речникот на P. Chantraine (*DELG*) има дваесеттина вакви примери каде што се оспоруваат традиционалните етимологии на зборови, како на пр. *ἔνεκα*, не *ἔνεκα, ῥίον не *ῥίον, ῥαπτήρ не *ῥαπτήρ, ὄραω покрај *Γοράω и др. Од горензложеното се гледа како микенските текстови ни помагаат да ја разбереме етимологијата и на хомерски лични имиња и теоними, спорни по однос на дигамата. Во светлината на податоците од микенските текстови наоѓаме недвосмислен одговор на прашањето дали се тие со или без дигама.

S U M M A R Y

P. Hr. Ilievski: A CONTRIBUTION OF MYCENAEAN GREEK TO THE INTERPRETATION OF THE HOMERIC PERSONAL NAMES

(Names with or without Digamma)

The Homeric personal names played an important role in the decipherment of the Linear B script. Later on the data extracted from the Mycenaean texts shed new light on the etymological and historical explanation of numerous Greek words and names. The subject of this paper is a contribution of the Mycenaean anthroponymy to the interpretation of the Homeric personal names given before the decipherment of the Linear B script.

From 800 personal names, theonyms and names of domestic animals, used in Homer, about 160 of them appear in the Mycenaean tablets in the same form, or derived from the same stems with some different suffixes. The author is dealing with the problem of presence or absence of digamma in some of these Homeric names. As in Mycenaean Greek the digamma is well preserved in all positions and the contraction of vowels is unknown, the Mycenaean texts can serve as a control for the

⁵⁵ A. Debrunner, *Griech. Wortbildungslehre*, Heidelberg 1917, p. 151. sp. A. Heubeck, *Digamma*, — *Probleme des mykenischen Dialekts*, Die Sprache, IX, 2, 1963, pp. 193-202.

interpretation of the names with or without this sound. For this reason Homeric names with the suffixes *-wōn-*, *-wos* and *-wā* are examined here in comparison with corresponding parallels in Mycenaean Greek:

1. *A-ka-ma-wo* 'Αλχυμά(Ф)ων, *A-mu-ta-wo* 'Αμυθά(Ф)ων, *A-re-ta-wo* 'Αρετά(Ф)ων *E-ta-wo-ne-u* 'Ετά(Ф)ονεύς, 'Ετεωνεύς, *I-ja-wo-ne* dat. 'Ιά(Ф)ων, *Ma-ka-wo* Μαχα(Ф)ων, *O-qa-wo-ni* dat., cf. 'Αμ-οπά(Ф)ων, divine name *Pa-ja-wo* Παϊή(Ф)ων, with *-āFon-*, but *Po-se-da-o* Ποσειδάων without F, *E-ma-ha* 'Ερμής not **Hermaw-*, *A-re* 'Αρης, not **Arew-*.

2. The suffix **-awones* for forming ethnics the nom. plur. appears in *I-ja-wo-ne* 'ΙάFονες, cf. Hom. 'Ιάονες, but 'Αγριῶνες, 'Αζῶνες, 'Ακαρνῶνες, etc., do not contain F, cf. Myc. *A-pu₂-ka-ne*, *Pa-ki-ja-ne*, *Re-ka-ta-ne*, etc., with the suffix *-ane-s*, added to pre-Greek names in *-ānā* (e.g. *Athana*, *Mukana*, etc.).

3. The suffix *-iwon-* in *A-ri-wo* 'Αρίων, *Mo-ri-wo* Μολίων, etc. differs from *-io-* with which patronymics in *-iōn* are formed without digamma, e.g. Πηλεΐων Βουκολίων, etc.

4. *-iws*: *De-ki-si-wo*, cf. Δεξ-ιάδης, *Po-ri-wo*, cf. ΠόλιFος, Hom. Πελλίης, but παλαιός not from supposed **q^walai-wos*, ἥρωος, *-s-* stem not *ἥρωF-, *E-ra* 'Ηρα not 'ΗρFα, etc.

5. The suffixes *-wos* and *-ewa* appear in the names where they were not expected, e.g. 'Ασιος, is not from 'Ασος, 'Ασσός, but from 'ΑσFιος cf. *A-si-wi-jo*; Αὐγείας is not formed with the suffix *-eias* but with *-ewas*, cf. *Au-ke-wa*.

In P. Chantraine's *Greek etymological Dictionary* there are about twenty examples of corrections of the previous interpretation of some etymologies. Some words where F was admitted, eg. ἔνεκα, ῥαπτήρ, ῥίον, etc., in Mycenaean appear without F and words in which F was not expected, in Mycenaean do appear with it, like *Au-ke-wa*.